

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

נושא השבוע: צום עשרה בטבת

ההפטרה: "ויקץ שלמה" (מלכים א, ג)

ג' טבת תשפ"ד 1504 (שנה כט')

פרשת מקץ

אחינו בית ישראל שמעו: צום העשירי (צום עשרה בטבת) יחול ביום שישי
היפוך אותו הקב"ה לששון ולשמחה. וכן יום זה הוא יום הקדיש הכללי לקדושי השואה הי"ד
תחילת הצום: 5:35 [עמוד השחר] סיום הצום: 4:54 [בערב]
האשכנזים לא נהגו להכריז על אף תענית (שו"ע הרמ"א סי' תקנ"ט)

"ויהי מקץ שלשת ימים" (מא, א)

"ויהי" – לשון צער, ולמה נקרא לשון צער?

מסביר "אור החיים" הקדוש: כי עתה יתחיל לסובב סיבת גלות מצרים.

"מקץ" – ר"ת ממון, קול, צום.

לומר לנו כדי שנוכל להיוושע מן הצרה עלינו לעשות 3 דברים ואלו הם:

ממון – נפזר ממון לצדקה, קול – נתפלל לה' מקירות הלב שיושיע, צום – תענית.

ויתקיים בנו בבחינת: "קץ שם לחושך" ונזכה בס"ד לישועה.

ויוסף שלא עשה כן, אלא סמך על שר המשקים נענש ונשאר שנתיים נוספות בבית האסורים. (חכמה שבה)

"וישלוז פרעה ויקרא את יוסף ויריצוהו מן הבור" (מא, יד)

אומר "החפץ חיים": לכל דבר יש זמן וכשמגיע קץ הזמן המיועד, אין הקב"ה מתמהמה אף רגע אחד יותר.

מכיוון שתם זמנו של יוסף לשהות בבית האסורים, הריצוהו במהירות משם שנאמר: "ויריצוהו מן הבור".

גם כשיגיע העת לגאולתנו ופדות נפשנו, לביאת משיח צדקנו, לא נתמהמה אף רגע יותר, אלא "פתאום

יבוא אל היכלו האדון" (מלאכי ג, א), ויריצו אותנו במהירות, במהרה בימינו, בקרוב ממש!! (תורת הפרשה)

התיקון לחורבן

השקפת היחודות

הוא היה בן 17, תלמיד בי"ט תיכון בתחילת דרכו בתשובה, יום אחד עלה לאוטובוס

והתיישב כשבדיו ספר "מסילת ישרים" והוא למד מתוכו.

נהג האוטובוס הדליק את הרדיו, מהרדיו בקע קולו של ילד בן 10 שסיפר בקול בכי כי אביהם נפטר

וניתקו להם את החשמל עקב חוב שהצטבר. "וכמה החזוב?" שאל השדרן, "1600 ש" הסיב הילד,

השדרן ביקש את עזרת המאזינים לסייע לאלמנה כשהוא מקריא מס' טלפון.

"מדברים אלי משמים" – הרהר לעצמו וחיגי למס' שנמסר מעל גלי האתר. "שלוש שמעתי שישנה משפחה

שניתקו להם את החשמל, תרגיעו אותה, אגיע אליכם בעוד מס' שעות עם הכסף..." הוא ירד

מהאוטובוס והחל לפקוד את החניות ולהתרים עוברים ושבים עד שהגיע לסכום הדרוש...

חלפו 10 שנים, הוא נהיה אברך כולל בעל משפחה, הוא נקלע לקשיים והצטבר לו חוב בחברת החשמל

"כך אמר להם הקב"ה לישראל, בני אהובי, כלום חסרתי דבר שאבקש מכם, ומה אני מבקש מכם אלא
שתהיו אהבין זה את זה, ותהיו מכבדין זה את זה, ותהיו יראים זה מזה" (תנא דבי אליהו כח)

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 4:41-4:39 * סוף זמן ק"ש 8:33-8:36

כניסת שבת: 4:19

יציאת שבת: 5:10

יציאת שבת: 5:41

וניתקו לו את החשמל. חברו לכולל ששמע את הסיפור פנה לדודה שלו שביקשה ממנו שימצא לה איש דתי שניתקו לו את החשמל שהיא רוצה לתרום לו.....

לאחר שפנה להודות לאותה דודה התברר שזו אותה אשה שהוא סייע לה כשניתקו לה את החשמל לפני 10 שנים. בכי של התרגשות נשמע משני צידי הקו, יד ההשגחה האירה על הדרמה המופלאה הזו ומלמדת אותנו שכל מי שתורם ודואג לזולת ראשית כל עוזר לעצמו.....

צום עשרה בטבת הוא צום על תחילת החורבן של בית המקדש שנבע משנאת חינוס, "וכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו" (ירושלמי, יומא א).

נמצא שבכל שנה מתחדש החורבן מחדש ובכל שנה בעשרה בטבת גוזרין ב"ד של מעלה חורבן מחדש, כך שצום עשרה בטבת הוא על משהו עכשווי. ולא נקבעה התענית אלא כדי לדאוג שנשנה את מעשינו ע"י תפילה, תשובה וצדקה שיעבירו את רוע הגזירה ונוכה להינצל מגזירת החורבן ויהי רצון שנזכה להיות מקורבי הגאולה ונוכה לבניין בית המקדש השלישי במהרה אמן.

"שלח לחמך על פני המים"

מעשה שהיה

בהיותי אדם צעיר, נשוי ואב למשפחה גדולה, יצאתי לעסקים. בתחילה היה קשה, נכנסתי לשוק העבודה ללא ניסיון, ואנשים מחפשים ניסיון.

לבסוף נמצא אדם שהסכים לקבלני לעבודה, קבלן בניין במקצועו שנתן לי הזדמנות להבין את כל שגיאיותי. בתחילה הייתי שוליה של שוליה אך במשך השנים למדתי והתקדמתי עד שהפכתי למנהל עבודה, וכשזה קרה פזלתי לכיוון עבודה עצמאית. התחלתי לעשות עבודות שיפוץ אחרי שעות העבודה המקובלות במקום עבודתי והרווחתי מהצד לא רע.

בשלב מסוים הפכתי לסגנו, והייתי משגר צוותות לעבודה באתרי הבניה השונים, מוכר כאן וקונה שם, מחליף קרקע בקרקע, עושה עסקאות, ולשבחו יאמר שהוא פתח לפני את כל הסודות.

ואז יום אחד כשגבר עלי הרצון לעמוד בכוחות עצמי הסברתי זאת למעביד בגילוי לב וביקשתי להתפטר, ואז הוא הציע לי להיות שותפו.

הופתעתי מההצעה ואמרתי שאני רואה בה כמחמאה וכבוד גדול, אך עלי לחשוב. לאחר שנועצתי באשתי החלטתי לקבל את ההצעה והתקבלתי לעבודה כשותף לאחר ששילמתי לו את חלקי בשותפות. אלא שבאותן 4 שנים נכנס לעבודה בנו של הבוס ואיתו לא הסתדרתי כ"כ, הוא היה צעיר ממני וראה בי מתחרה על חלקו במשרד. היתה בו נטייה למצוא פגמים בעבודתי, כך מצא הבוס את עצמו במצב בלתי אפשרי והמשרד סער בגלים עכורים תת קרקעיים ולאחר 4 שנים גמלה בי ההחלטה להתפטר.

הייתי אדם אמיד בעל שם, היו לי קשרים עם כל מי שצריך בענף הבניה, עם יושבי הועדות למיניהם ומנהלי המחלקות בעירייה ובאוצר. מכרתי את חלקי לבוס והודיתי לו מכל הלב על כל עזרתו במשך השנים ויצאתי לדרך חדשה-ישנה. שכרתי משרד, הדפסתי כרטיסי ביקור והתחלתי לעבוד, ראיתי חיל בעסקי, התחלתי לבנות בניינים והייתי שמח בחלקי.

לאחר כמה שנים התחלתי לשמוע שמועות על קשיים אליהם הוא נקלע, עקבתי אחר ההתפתחויות וידעתי שאין באפשרותו לצאת בכוחות עצמו מהמשבר אליו נקלע, והוא נשאר בעל חוב עצום ונקי מנכסיו. רציתי לעזור לו לעמוד על הרגליים, התהפכתי הרבה בלילות, ולאחר שהתייעצתי עם אשתי החלטתי לעזור. למחרת, במקום ללכת למשרד, הלכתי למקום עבודתי הישן, נכנסתי למשרדו והתיישבתי על הכיסא מולו, הוא ברכני לשלום במבט כבוי.

"שמעתי שנקלעת לקשיים", אמרתי. הוא צחק במרירות, "עוד מעט יעקלו את הכסא שאתה יושב עליו, שום דבר פה לא שייך לי יותר, הכל חובות".

"כמה כסף אתה צריך כדי להיחלץ מהבוץ ולהתחיל מחדש?" שאלתי.

קיבלתי מספר בן 7 ספרות שכמעט הפיל אותי מהכיסא, אך החלטתי להמשיך בתוכניתי.

"תראה, עשיתי לאחרונה כמה עסקים מצוינים", ותוך כדי דיבור הוצאתי את פנקס הצ'קים שלי, רשמתי מחצית מהסכום על צ'ק אחד ואת המחצית השנייה על צ'ק אחר בתאריך מאוחר יותר ומסרתי לו את שניהם. "זה בשבילך, הלוואה, תחזיר מתי שתוכל ואף לא רגע אחד מוקדם יותר". הוא לטש בי עיניים

נדהמות, "אני לא מבין", מילמל.

"מה יש להבין, היום אני אדם אמיד. אני לא מכיר אדם שהייתי רוצה להלוות לו כסף יותר ממך".
"אתה בטוח?", "בטוח בהחלט!"

הוא לחץ את ידי בכוח "לא אשכח לך את החסד הזה כל ימי חיי" אמר בהתרגשות.

הוא פדה את הצ'קים והעמיד מחדש את העסק על הרגליים, ולאחר כמה שנים הוא פרע את הסכום במלואו. אי אפשר לומר שהיה לי קל באותן שנים, לאחר שנתתי את הכסף, לשם כך לקחתי הלוואה בנקאית ענקית, שברתי את כל חסכוניי והצטמצמתי תקופה ארוכה, אך ידעתי לקראת מה אני הולך והיה לי סיפוק רב, ידעתי שהעמדתי בכוחי הדל אדם על הרגליים, אדם שהיה חשוב לי שיצליח שכן הייתי אסיר תודה לו, מלבד האנשים הרבים שהיו תלויים במשכורות ששילם.

כששמעתי על פטירתו הלכתי ללוויה ובכיתי על אדם שמאוד הערכתי. בניו המשיכו את עבודתו והחברה שלהם פרחה ושגשגה, אולם לא לעולם חוסן וגם אני נקלעתי לסחרור רציני ועסקי התמוטטו כמו מגדל קלפים. הצרות הכלכליות רדפו אותי ונפלתי עצמוק יותר עד כי לא היתה לי ברירה אלא להודיע על חיסול העסק. ואז יום אחד כשישבתי במשרדי הריק, הופיע הבן של הבוס שלי לשעבר, לחצנו ידיים ברשמיות והזמנתי אותו לשבת.

"אבי ז"ל אמר לי שאתה העובד המוצלח ביותר שהיה לו מעודו, אז באתי לומר לך "שגלגל חוזר בעולם" וכפי שבאת להצילו מפשיטת רגל, באתי להצילך עכשיו". הוא הוציא מכיסו פנקס צ'קים ואני החזרתו! זה היה בלתי נתפס.

"לפני פטירתו, בתוך ייסוריו הקשים, אבי קרא לי ואמר כי הצלת אותו והוא יהיה אסיר תודה עד נשימתו האחרונה, הוא ביקש שאם אשמע שאתה זקוק לעזרה – שאעשה הכל בלי חשבונות. זוהי צוואתו שמסר לי, שמעתי שאתה בקשיים ובאתי... כמה אתה צריך?"

הייתי צריך כוס מים כדי להירגע, אח"כ קיבלתי ממנו צ'ק בסכום ענק שעזר לי לעמוד על רגלי מחדש. במשך הזמן החזרתי את סכום ההלוואה עד הפרוטה האחרונה וכשרשמתי את הסכום האחרון על הצ'ק, הגעתי בעצמי למשרדו ומסרתי לו אותו במו ידי. "אני מקווה, שלא תצטרך לעלות אלי עם צ'קים כדי להלוות לי", אמר ושנינו צחקנו.

הלכות עשרה בטבת שחל ביום שישי

פינת ההלכה

א. לפני 2449 שנים החל ביום זה המצור על ירושלים כשבעקבותיו נחרב בית המקדש [הראשון]. והכל מתענים ביום זה מפני הצרות שאירעו בו, כדי לעורר ולפתוח הזכרונות לדרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ולמעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה ובזכרון דברים אלו נשוב להיטיב את מעשינו (משנ"ב סי' תקנ"א, ב).

ב. יום זה אסור באכילה ושתייה ומותר בסיכה, נעילת נעלי עור ואישות. ורחיצה מותרת (שו"ע ס"א-ב) אפילו בחמים (חזו"ע ארבע תעניות עמ' כ"א).

ג. הכל [בנים מגיל 13 ובנות מגיל 12 (נאולה"ל ס')] חייבים לצום בתענית זו ואסור לפרוץ גדר (שו"ע סס), וכן חתן וכלה [בתוך 7 ימים לחופה] ואבי הבן, הסנדק והמוהל חייבים לצום (כה"ח סי' תקמ"ט ס"ק ט"ו).

ד. אלו פטורים מהצום: [אוכלים כרגיל אך ללא ממתקים ותפנוקים]: קטנים, חולה שאין בו סכנה [כגון: חולה שנפל למשכב], זקן תשוש כח [שיש לו צער גדול מהתענית], מעוברים [מחודש שלישי ומעלה או קודם אם סובלת ממחשבים, הקאות וחולשה] אשה שילדה או הפילה בתוך 30 יום אפילו אינה מניקה, אבל אחרי 30 יום מהלידה דווקא כשמניקות בפועל פטורות מלצום, אבל אם הפסיקו להניק [או מפלת] והן בתוך 24 חודשים ללידה חייבות לצום, אא"כ מרגישות חולשה וצער להמשיך תעניתן אזי די להן בתענית שעות כפי יכולתן (חזו"ע עמ' נז-ז).

ה. חיוב התענית הוא מזמן עלות השחר (שו"ע סי' תקס"א) מכל מקום הישן [אפילו שלא על מיטתו (משנ"ב סס) אלא ע"ג שולחן וכיו"ב (חזו"ע עמ' יב)] שנת קבע [מחצי שעה ומעלה (פסקי תשובות סי' ד ס"י, כה"ח סי' ד ס"ק נה)] בליל התענית הרי כבר אז מתחיל להתענות (שו"ע סי' תקס"ד ס"א), אבל אם ישן בתחילת הלילה במשך כמה שעות ועדיין לא אכל ארוחת ערב והתעורר, מותר לו לאכול ארוחת ערב אף שלא עשה תנאי, שמסתבר שלא קיבל עליו את התענית עד שיאכל ארוחת ערב (חזו"ע עמ' יב).

ו. אם התנה קודם שהלך לישון שבדעתו לקום קודם עמוד השחר לאכול ולשתות, מותר לו לאכול ולשתות עד עמוד השחר (שו"ע סי' תקס"ד ס"א).

לספרדים: צריך תנאי גם אם רוצה רק לשתות (משנ"צ ס"ק ו) אך אם שכח להתנות וקם קודם עלות השחר וחש צימאון, המקל לשתות [קודם עלות השחר] יש לו על מה לסמוך ובפרט אם הוא רגיל לשתות בכל לילה (חז"ע עמ' יא).

לאשכנזים: אם רוצה לקום רק כדי לשתות אינו צריך תנאי (הרמ"א ס).

ז. אם התחיל לאכול בתוך חצי שעה לפני עמוד השחר [עמוד השחר = 5:35] אין לאכול סעודת קבע, אלא פחות מכביצה (=54 גר') לחם או מזונות, ושאר מאכלים אפילו יותר (ש"ע סי' כט משנ"צ ס"ק כז, הלכה ברורה (דוד יוסף) ח"ה סי' פט ס"כח).

ח. במקום צורך יש להקל לשטוף פיו במים בקומו משנתו בבוקר ולצחצח שיניו במשחת שיניים ובלבד שיזהר שלא להכניס לפיו יותר משיעור רביעית מים (=רבע כוס) בבת אחת וכן יכופף ראשו שלא יבלע כל שהוא מן המים ויפלוט הכל (חז"ע עמ' כח). [במקום צורך = כשקשה לו ביותר שלא לשטוף פיו או למי שיש ריח בפה אם אינו מנקה] (תורת מועדים פ"א ס"יא).

ט. אדם בריא שמתענה אך עליו לבלוע כדורים או לשתות תרופות נגד מיחושי ראש חזקים וכדו', מותר לו לבלעם בלי מים כל שאין בהם טעם ערב לחיך, [אבל אם החיך נהנה מהם אין להתיר אלא כיעטפה בניילון שאז יהיה מותר לבלעה] ואם אי אפשר לבלוע הגלולה בלי מים מותר לו לבלועה עם מעט מים. (חז"ע עמ' ל-לז, ילקו"י ארבע תעניות ס' תקנ ס"מה). ואם הגלולות הן לצורך רפואת חולי פנימי וכיו"ב יש להקל בכל אופן, ואם קשה לו לבלעם רשאי להקל אף עם מעט מים ויזהר שלא ישתה רביעית בבת אחת (תורת מועדים ס"ג).

י. מי ששכח ובירך ביום התענית על דבר מאכל או משקה יטעם ממנו משהו כדי שיהנה גרונו, שלא תהיה ברכתו לבטלה. (יבי"א ח"ב חיו"ד סי' ה' ס"ק ו).

יא. יש להקל לבעלי מסעדות וקיוסקים לספק מצרכי מזון לאוכלים ושותים ביום התענית, מ"מ נכון שיתלו שלט גדול במסעדה במקום בולט "היום יום צום" (חז"ע עמ' ל ס"ד).

יב. לספרדים השרוי בצום יכול לטעום מהתבשיל לדעת אם חסר בו תבלין או מלח עד כדי שיעור רביעית (רבע כוס מים) ובלבד שיפלוט הכל, שהטעימה כאן אינה בכלל אכילה ושתיה האסורים (ש"ע סי' תקס"א חז"ע עמ' כז). **והאשכנזים** מחמירים בזה בכל תענית (הרמ"א סי' תקס"א, ילקו"י סי' תקנ ס"מד, שיערי נחמה לגר"י טעזנר עמ' טז). והשנה שהצום חל ביום שישי שיש מצוה לטעום ממאכלי שבת כדי לתקנם לשבת ככל הדעות מותר לטעום [כנ"ל] (שיערי נחמה סס, שש"כ לגר"י נויבירט פ"מז ס"סא, הרמ"א סס משנ"צ סי' תקס"א ס"ק ו).

יג. במנחה של הצום קוראים בפרשת "ויחל" (סי' תקנ ס"ג בהרמ"א, חז"ע ארבע תעניות עמ' קג) ואף יוצאי מרוקו ינהגו כן בארץ ישראל (חז"ע סס) ואומרים "עננו" בתפילת 18, אבל אין אומרים וידוי ונפילת אפים לפי שהוא ערב שבת אחרי חצות (משנ"צ ס"ק יא). ויש להימנע מלאחר להתפלל מנחה אחרי השקיעה שיש בזה זלזול בכבוד שבת [אע"פ שאם נמשכה לאחר השקיעה אומרים "עננו" "ויחל" (דבר יהושע לגר"י אהרנברג ח"ג אור"ח סי' סג הובא בפסקי תשובות).

יד. מי שאינו מתענה [וה"ה שיוודע שלא יסיים את הצום (תורת מועדים עמ' קו)] לא יהיה שליח ציבור ולא יעלה לתורה לקריאת פרשת "ויחל" ביום הצום, ואם הוא כהן יחיד יצא מביה"כ ויקראו לתורה לישראל שמתענה במקומו וה"ה ללוי או לישראל אפילו קראו לו ואינו מתענה ירד ויעלו מתענה אחר במקומו, ולא ישא כפיו במנחה, (ש"ע סי' תקס"ה-ה' כה"ח ס"ק עז וילקו"י). לכתחילה יש לעלות כהנים לדוכן במנחה רק בתוך חצי שעה לשקיעה [שקיעה=4:42] ולפני כן לא יעלו, אבל אם עלו לא ירדו (בא"ח א' פ' תא"ה ס"כג) אבל לפני פלג מנחה (3:51) אין לעלות כהנים כלל, ויש למחות בנוהגים כן (הליכות עולם ח"א עמ' רכב).

טו. בבית הכנסת אף אם אין עשרה צמים אלא שישה שהם רוב מניין, והשאר פטורים מלצום כגון: חולים, יכול שליח ציבור לומר "עננו" בברכה בתפילת עמידה, ויכולים להוציא ספר תורה לקריאת פרשת "ויחל" (חז"ע עמ' פ ס"ו).

טז. נוהגים לתת צדקה לעני במנחה של יום התענית [כדי שיהיה לו כסף לאוכל לשבור הצום] (חז"ע עמ' מז).

יז. ישמור עצמו מכעס כל השנה ובפרט ביום התענית (כה"ח סי' תקמט ס"ק יא).

יח. סיום הצום הוא בצאת הכוכבים (אחרי הקידוש) (ש"ע סי' תקס"א) אף השנה שחל מוצאי הצום בליל שבת (ש"ע סי' רמט ס"ד, חז"ע עמ' טו, הרמ"א סס פסקי תשובות סי' רמט ס"ז). ואם קיבלו הקהל שבת מבעוד יום יש להם להמתין מלקדש עד צאת הכוכבים (ילקו"י מועדים עמ' תקפח).

דרוש מפיץ ללא תשלום לחלק את העלונים בחלק מבתי הכנסת באזור ב' אשדוד טל: 08-8644452

טל: 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com